

Respublikinė biblioteka
Vilnius, Leningo pr. 51
Bor. Vaškelis

Mokslas — menas — literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1983
LAPKRIČIO MĖN. 5 d. / NOVEMBER 5, 1983
PART TWO — Nr. 220(39)

Šiame numery:

Tautinės dvasios menas tebėra įmanomas išsivijoje.

Vysk. Vincentas Brizgys išryškina lietuvių dalyvavimą II Vatikano susirinkime.

Birutės Pūkelevičiūtės eilėraštis.

„Ateities“ akademinis savaitgalis Chicagoje.

Tarp Beethoveno ir Mozarto — „Margučio“ koncertas.

Gražumai ir baisumai nuotraukų parodoje.

Iš A. J. Greimo akademinės veiklos.

Meniškieji Julijos Zdanienės siuviniai.

Vaidoto Daukanto skulptūros paroda Denveryje.

Kertinė Paraštė

Tautinės dvasios menas tebėra įmanomas išsivijoje

Dalios Kolbaitės žodis ATEITIES akademiniame savaitgalyje 1983 m. spalio mėn. 15 d. Jaunimo centre, Chicagoje, svarstant temą „Naujų savokų išsivijos kultūriniame gyvenime ieškojimas“.

Lietuvių dailė išsivijos laikotarpiu atsiduria prieš dvi galimybes, du kelius: vienas yra kurti, įsijungiant į tarptautines dailės sroves; antras yra ieškoti savajai tautai būdingos meno veido vaizdinės apraiškos.

Pirmajai krypciai atstovauja tokie dailininkai kaip Domsaitis, Mončys, Viesulas, Varnelis ir iš jaunesnės kartos tokie kaip Brazdys, Zapkus, Salkauskas, Kepalaitė ir kt. Antrajai krypciai reprezentuoja retesnės eilės: Galdikas, Ignas, Petravičius, Jonynas. Apkritai paėmus, ypač pokarinės tremties metais, buvo užtikinama lietuviškų tautinių elementų kūryboje pasitęgusi Augių ar Valių. Tačiau ir Valius, ir Dargis, ir Galdikas, kūrė tautiniais, liaudies motyvais, pagyvenę išsivijoje, perėjo į labiau tarptautinės dvasios kūrybą, net į abstraktą.

Kas toliau, naujų savokų ieškant? Ar tenkintis sparčia raida tarptautinių dailės išraiškų link, ar tebekelti klausimą: atsižvelgiant ypač į išsivijoje augančias kartas, ar realu iš viso galvoti apie meną, kuriame dar būtų jaučiamas tautinė dvasia bent kokia prasme?

Kad visad bus pasaulio dailės kryptų atstovų, tai aišku. Visi nori eiti su gyvenimu ir savo karoje kiek galima labiau priartinti prie meninio pasaulio. Tačiau, manyčiau, kad ne per drąsūs teigti, jog ir naujom kartom atėjus, tautinės dvasios menas (dailė) nėra neįmanomas šandien išsivijoje. Pažiūrėkime į klausimą iš arčiau.

Aišku, kad negali būti kalbos apie tą lyrinį, gilų Lietuvos gamtovaizdžio (bei pasaulėjaus) pažinimą, kurį matome įkūnytą pvz. pas Ciurlionį: Ciurlionis nevaizdavo tiesiogine ar objektyvia prasme savo tautos ir jos sielvartų istorijos, o greičiau stengėsi išsakyti atgimimą kažko, pakelto prasme galima būtų pavadinti lietuvių tautos kosmine atmintimi. Taigi dabarties lietuvis dailininkas išsivijoje nebeturėtų gamtovaizdžio (kuriame reikšias ir atgamčio ilgesys), nei tos pasaulėjaus.

Gali taip pat negalės būti toliau tiek kalbos apie kryžius, žirgelius, tulpes. Ornamentinių puošmenų motyvai turi būti gyvastingi (kaip pvz. Tamošiūnų kūryboje,

kur studijuojama audiniai, skrynios, koplytstulpiai), o ne prieštigi, iš kažkur atvežti.

Kas lieka daryti išsivijos dailininkui, kai jis kaip kūrėjas yra itin imlus svetimai aplinkai, vaizdiniam pasauliui, sąmoningai ar į pasąmonę besiveržiančiam savo dvasiai, kuri tiesiogiai nesirūša su tauta?

Kaip bebūtų, viena galime teigti — jog išsivijoje kūrėjas yra laisvas. Kurti gali tik laisvas padaras. Laisvė pozityvia prasme ir pozityvia savo reikšme yra kūryba (Berdiajevas). Determinuotoji sistema nėra laisvė, todėl sunku būti ir kūrybai. Išsivijoje kūrėjas yra laisvas socialine prasme, nes, pavyzdžiui, jis gali sekti estetinę raidą, kaip Zapkus, įsijungdamas į formalizmo kryptį. Tačiau būdamas kūrėjas, žmogus yra laisvas tuo pačiu ne tik socialine, bet ir metafizine prasme. Patia savo esme jis apsisprendžia dėl savo žmogiškojo, gelminio „aš“, ir šį sprendimą vykdo kūrybos pavidalu. Šis pavidalas prabyta į psichofizinį žmogų, ypač į žmogaus pažinimo galias, lydimas vaizduotės ir jausmų. Šis psichinių galių bendravimas sutelkia sielą, ją pakelia nuo suskilusios ir pavergiančios kasdienybės į laisvą tiesos, kad ir dalinės, regėjimą.

Čia raktą galime rasti T. S. Eliot žodžiuose: „Art is not to express personality, but to overcome it“. Menas ne tam, kad asmenybė būtų išreikšta, bet tam, kad ji būtų perviršyta. Tai nereikia, kad asmenybė neturėtų progos save išreikšti, bet kad tikras menas nėra vien tik subjektyvaus impulso išdava ir nieko daugiau. Tai reikšia, kad kūrėjas, kurdamas, pajėgia objektyvuoti ne tik estetinę tikrovę, bet ir turinio atžvilgiu rasti objektyvių dėsnių, apsprendžiančių siužetą. Tikras kūrėjas turi omeny tikrovės visumą ir siekia naujų formų, norėdamas save įprasminėti per giliausią atgamties tikrovės pajutimą. Jo savitas pasaulis — turinio ir formos vientisas sudymas pasireiškia gilaus žmogiškumo plotmėje.

Tad naujų savokų ieškojimui ši gili žmogiškumo plotmė yra būtina ir ji nurodo dvejopą galimybę dailės išraiškoms. Būtent galima reikšti apimties menu ir (Nukelta į 2 psl.)

Vyskupas Vincentas Brizgys išryškina lietuvių dalyvavimą II Vatikane

JUOZAS B. LAUČKA

Vysk. Vincentas Brizgys. II Vatikano mintys ir Lietuviai susirinkime. Putnam, Conn.: Krikščionis gyvenime, 1982. Išleista. prel. Pranciškaus M. Juro išsomy. Spausdino N. Pr. Marijos Seserys. Išašus piešė Paulius Jurkus. 262 psl. Kaina — 6 dol. Gaunama pas platintojus ir „Drauge“.

Praejus 20 metų po II Vatikano pirmosios sesijos štai susilaukėme vyskupo V. Brizgio, aktyvaus jo dalyvio, atviro žodžio apie lietuvių dalyvavimą tame istoriniame Katalikų Bažnyčios susirinkime. Vyskupas pasidalina savo atsiminimais ir atskleidžia ligi šiol mūsų visuomeni neskelbtus II Vatikano susirinkimo eigos įdomesnius momentus bei pateikia santraukas savo pasiūlymų. Visa tai sutelkta vyskupo naujoje knygoje: II Vatikano mintys ir Lietuviai susirinkime.

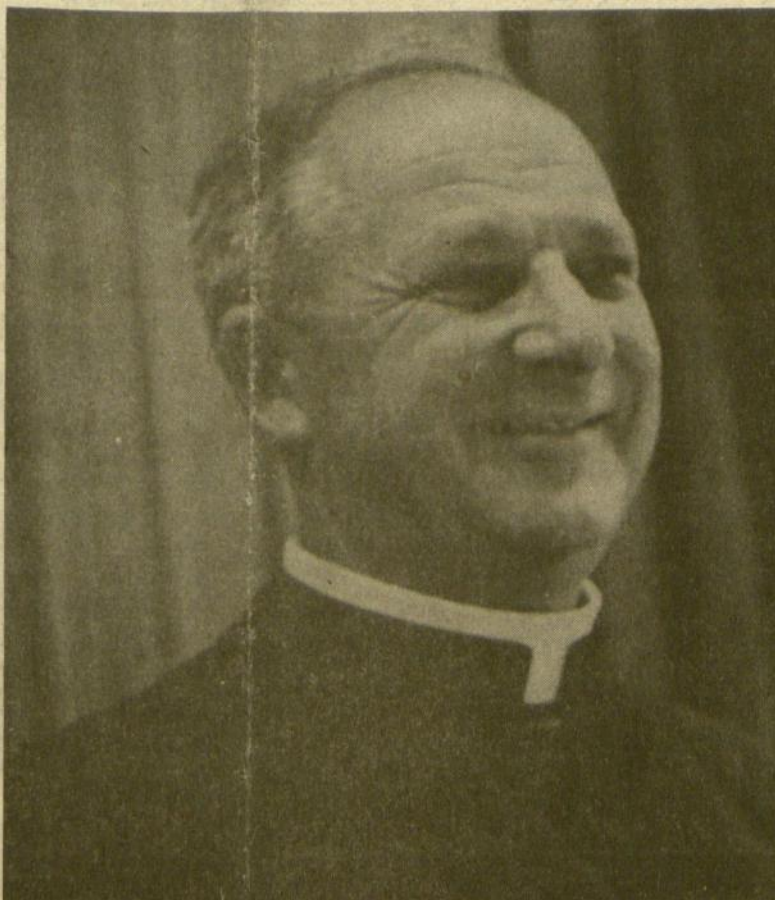
Kaip knygos pavadinimas rodo, ji susideda iš dviejų dalių. Pirmoje — ištraukos iš II Vatikano nutarimų, o antroje — vyskupo atsiminimai iš dalyvavimo susirinkimo darbuose.

II Vatikano susirinkimas yra svarbus įvykis ypač katalikų gyvenime. Kaip autorius įžangos žodyje pažymi, Bažnyčios visuotinių susirinkimų nuo Kristaus laikų iki šiai dienai yra buvę tik 21. Nežinoma, kad Bažnyčios susirinkimas „kartu su popiežium yra aukščiausia instancija tikėjimo, doros, liturgijos, drausmės ir kitoms klausimams spresti“ (p. 11).

Autorius pabrėžia, kad susirinkimo nutarimus turėtų žinoti dabar gyvenantieji, juos suprasti, pagal juos formuoti savo galvoje, pažinti, rasti atsakymus (p. 12). Jis džiaugiasi, kad II Vatikano nutarimai buvo paruošti lietuvių kalba anksčiau negu daugeliu kitų kalbų. Tai atliko „Krikščionis gyvenime“ leidykla, parūpindama nutarimus, paskelbtus lietuvių visuomenei trijuose tomuose. Kadangi juose „nelengva greitai surasti atsakymą į kurį nors konkretų klausimą“, vyskupas Brizgys pasiryžo išrinkti nutarimuose glūdinčius atsakymus į svarbesnius, ar dažniau kylančius dabarties žmogui klausimus (p. 12). Šiuos atsakymus autorius vadina II Vatikano mintimis.

Iš viso pasirinkta 316 „mintčių“, pradedant „mūsų laikų žmogaus problemomis“ ir baigiant nurodymu, kad „pasaulis gali rasti išganyką per Jėzų Kristų ir Jo Bažnyčią“. Visi atsakymai paimti iš II Vatikano susirinkimo nutarimų, ištiesi paskelbtų lietuviškai „Krikščionis gyvenime“ leidiniuose (II Vatikano susirinkimo dokumentai), pasirodžiusiose 1967 ir 1969 metais.

Visos ištraukos yra atsakymai į klausimus, sugrupuotus beveik įprastine katekizmine tvarka, tuo būdu palengvinant mažiau laiko ir kantrybės turinčiam išsamiau ir suprantamiau susipažinti su naujaisiais Bažnyčios mokymais. Atrodo, vyskupas Brizgys išrinko pačius aktualiausius klausimus, skatinančius šio meto tikinčiojo ir gal abejojančio bei indiferento domėjimąsi Bažnyčios mokslu. O tie klausimai sukasi apie religiją apskritai, Bažnyčios įsteigimą, religijų įvairumą, Dievo pažinimą, tikėjimą, Apreiškimą, Bažnyčios savybes, hierarchiją, vyskupų ir kunigų pareigas bei galią, pasauliečių pareigas ir veiksmingą dalyvavimą Bažnyčioje, liturgiją, sakramentus, Dievo ir Bažnyčios įsakymų prasmę, Bažnyčios pagalbą žmogaus išganymui ir daugybę kitų dabarties žmogui rūpinių klausimų.

Vyskupas Vincentas Brizgys

Nuotrauka Vytauto Maželio

J.E. vyskupas Vincentas Brizgys šių metų lapkričio mėn. 10 d. švenčia 80 metų amžiaus sukaktį. Linkime šviesių ir kūrybingų metų, toliau nepailstamai tarnaujant savo tautos žmonėms ir Bažnyčiai pasaulyje.

Trims šimtams ir šešiolikai klausimų ir atsakymų vysk. Brizgie knygoje užteko 320 puslapių. Si knyga yra didelė talpa ir paskaita pasinėti į visus tuos nutarimus, kurie lietuvių kalba atrodo net patraukliau pateikti negu anglų kalba ligi šiol pasirodžiusiose leidiniuose, kuriuos teko bent kiek pavartyti. Manau, kad daugelis vyskupo Brizgio knygą skaitysiančių ar jau skaitysių panorės įsigyti „Krikščionis gyvenime“ visus tris minėtus tomus.

Antroji knygos dalis — „Lietuviai susirinkime“ — yra įdomi lietuviui. Joje autorius pasako apie savo veiklą ir kitų lietuvių dalyvavimą tame istoriniame įvykyje. Iki šiol vyskupą saistęs pažadas „neskelbti nei tikslios darbų eigos, nei turinio; nei ką veikiau ar rašiau“ (p. 107). Padėtis pasikeitė 1979 m. paba-

goje, Vatikanui paskelbus visus buvusio susirinkimo dokumentus. Todėl ir autorius pasiryžęs „pasidalinti su lietuvių visuomene kai ku“, apie ką iki šiol jis nėra rašęs (t.p.). Vyskupas Brizgys pažymi neturįs nuorašų visų susirinkimo savo rašytų siūlymų ir pareiškimų, tačiau visa tai esą galima rast — II Vatikano archyvuose. Vyskupas viską rašęs lotyniškai; savo knygoje duoda tų raštų santraukas, ne vertimus.

Knygos antroji dalis pirmiausia apžvelgia II Vatikano susirinkimo paruošimą. Į centrinę ir kitas komisijas nariai kviesti iš 50 įvairių šalių. Dar 1960 m. spalio 8 d. vysk. Brizgys buvo paskirtas Vyskupų ir Bažnyčios administravimo komisijos patarėju. Tokių patarėjų buvę 24 iš 14 šalių. Po pirmo komisijos susitikimo su popiežium Jonu XXIII 1960 m. lapkričio 4 d. vysk. Brizgys

„paskirtas grupėn, kuriai teko paruošti projektą Sielių vadovavimo ir apaštalavimo tarp emigrantų ir turistų“ (p. 112). Nariai paprašyti dar iki tų metų gruodžio 30 dienos atsiųsti komisijoms savo projektus atskiromis temomis. Vysk. Brizgys skirtu laiku parašęs savo mintis ne tik savo komisijai, bet ir kelioms kitoms. Pvz., Teologijos komisijai jis parašęs Kristaus Mistinio Kūno klausimu (p. 113).

1961 m. rugpj. 25 — spalio 7 d. laikotarpyje vysk. Brizgys dalyvavo savo komisijos posėdžiuose, kuriuose paruošti Centrinei komisijai net šešių temų projektai. Paruošiamieji darbai vykdyti labai intensyviai ir sėkmingai, todėl netrukus pop. Jonas jau galėjo paskelbti, kad II Vatikano susirinkimas kviečiamas 1962 m. spalio 11 d.

Vyskupui Brizgiui labai rūpėjo Lietuvos dalyvavimas susirinkime. Manydamas, kad Maskva neleis Lietuvos vyskupams į jį atvykti, vysk. Brizgys pasiūlęs popiežiui Jonui XXIII pakviesti į susirinkimą iš Lietuvos ir Latvijos bent po vieną kunigą susirinkimo patarėju (peritus) titulu. Lietuvos Bažnyčiai atstovauti jis pasiūlęs kanauninką J. Stankevičių, tuometinį Kauno arkivyskupijos kapitulos vikarą. Popiežius ne tik paskyręs ir pakvietęs patarėjais kun. Stankevičių ir iš Latvijos mons. Voivoda (dabar kardinolą), bet ir asmeniškai pakvietęs vyskupus P. Maželį, J. Steponavičių ir V. Sladkevičių. Tačiau vyskup Brizgio nuojauta pasitvirtino. Vyskupams neleista išvykti. Iš Lietuvos leista keliauti Romon kan. J. Stankevičiui ir drauge su juo Vatikano nekviesiems kun. R. Krikščioniui, kan. P. Bakšui ir kan. C. Krivaičiui. Jie atvyko drauge, o su jais keliavęs kun. S. Mažeika buvo kiek sulaukęs Maskvoje, anot kitų kunigų — „geresiam apmokymui“.

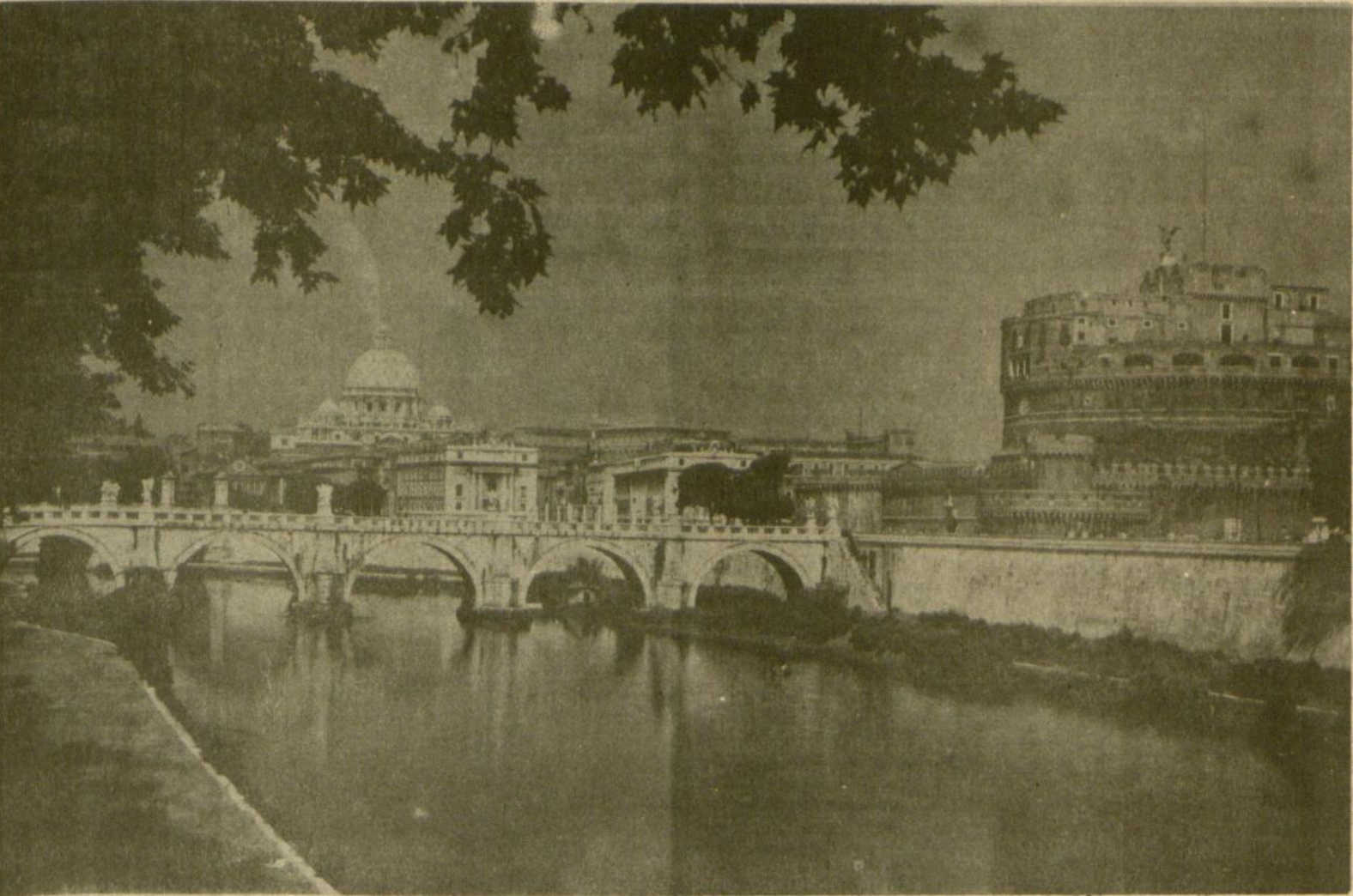
Sulaukęs pasirodė Romoje už trijų dienų. Vysk. Brizgys padėjęs kan. Stankevičiui įsiregistruoti Ruosijos komitete ir gauti susirinkimo dalyvio dokumentą. Kiti iš Lietuvos atvykę kunigai tokio leidimo negavo.

Vysk. Brizgys savo dalyvavimą panaudojo ir Lietuvos valstybiniam reikalui. 1962 m. spalio

6 d. jis parašęs laiškus Italijos prezidentui Segni, ministrui pirmininkui Fanfani ir užsienio reikalų ministrui Piccioni, padėkodamas italų vyriausybei ir tautai „už šiltą simpatiją, kuria džiaugiasi lietuviai Italijoje“ ir savo viltį, kad „Italija ir tarptautiniame forume padės pavergtoms tautoms atgauti atimtas teises į nepriklausomybę, į laisvą gyvenimą Europos tautų bendruomenėje“ (p. 119). Savo laiške vyskupas pasisakė, esąs vienintelis K. Bažnyčios Lietuvoje vyskupas susirinkime, nes „kitiems mano broliams vyskupams nebuvo leista atvykti iš rusų komunistų okupuotos Lietuvos“.

Netylėjo vysk. Brizgys pamatęs privatus rankraščio teisėmis išleistame Susirinkimo dalyvių sąrašą — „elenche“ prie savo vardo priedas, kad jis atstovauja Rusijai... Jis tuojau parašęs (dar spalio 12, taigi susirinkimo atidarymo dieną) Vatikano valstybės sekretoriui kardinolui Cicognani didelio nusistebėjimo laišką. Po dviejų dienų Sv. Petro bazilikoje pranešta, kad pirmasis sąrašas „elenchas“ negalioja, kad jis pakeltas nauju, oficialiu — jame Lietuva ir Latvija pažymėtos „kaip atskiri kraštai ir vysk. Brizgys — kaip Lietuvos vyskupas“ (p. 120).

Vysk. Brizgys pasisako labai nustebęs, kai spalio 20 d. sesijos pradžioje išgirdo susirinkimo vardu sveikinimo visiems žmonėms projektą — jame nebūta nė vieno žodelio apie „tylos Bažnyčią“. Jis skubiai įsirašęs į norinčių kalbėti eiles. Pagal tvarką, pirmiausia kalbėjo du italai kardinolai, keli vyskupai. Visi jie pareiškė, kad „reikia pasakyti žodį persekiojamiems tikintiesiems“. Gavęs žodį, vysk. Brizgys padėjo kalbėjusiems susirinkimo tėvams ir pareiškė, norėjęs pasakyti „tą patį, ką prieš mane kalbėjusieji“ (p. 121). Po to kalbėjo po vieną vyskupą iš Lenkijos, Vengrijos ir Čekoslovakijos. Visi trys prašę pareiškime neminėti tylos Bažnyčios, nes „prasideda naujos nuotakos, nereikia to gadinti“ (t.p.). Tokie pareiškimai paveikę daugumą susirinkimo dalyvių, nes kaip „siūlyti pagalbą ar užuojautą tam, kuris prašo to nedaryti“ (Nukelta į 2 psl.)

Roma.

Nuotrauka Antano Rubšio

Pu 24-6652

LT Respublikinė Biblioteka

Lietuviai II Vatikane

(Atkelta iš 1 psl.)

(p. 122). Tačiau nutylėjimas pirmame pasisakyme apie persekiojamus nepaėjo tyloje — „netrukus visi susidomėjo, kurgi vyskupai iš tų kraštų“ (p. 123). Ypač sujūdę laisvojo pasaulio ukrainiečiai vyskupai — jie viešai spaudos, radijo, TV korespondentams pareiškė: jeigu rusai nepaleis iš koncentracijos stovyklos ir susirinkimą Lvovo arkivyskupo Juozapo Slipy, tai kitoje sesijoje jie viešai pareikalaus pašalinti iš bazilikos Rusijos ortodoksus kunigus (p. 123), kurie dalyvavo kaip stebėtojai. Tas grasinimas nenuėjęs niekais. 1963 m. pavasarį ukrainietis arkivyskupas jau buvo Romoje.

Susirinkimo posėdžiai vyskupui Brizgiui darė didelio įspūdžio. Jis labai apgailestaves, kad iš Lietuvos juose galėjo dalyvauti tik vienas asmuo (kan. Stankevičius). Todėl jis padaręs atitinkamų žygių ir jo žodžiai pasiekė popiežių Joną XXIII. Netrukus gavęs pranešimą, kad kanauninkams Bakšiu ir Krivaičiui leidžiama dvi savaites dalyvauti posėdžiuose, kaip asmeniškiam Vatikano svečiui (p. 124). Po to leidimai buvo jiems pratešti.

Vysk. Brizgys vaizdžiai pasakoją apie savo santykius su Lietuvos kunigais, kuriems jis buvęs nuoširdus ir atviras, negailėjęs įvairių patarimų, gerai suprasdamas jų problemas. Audiencijoje pas popiežių Joną vysk. Brizgys dalyvavęs kartu su kanauninkais Bakšiu ir Krivaičiu. Vienas iš Lietuvos kunigų, negalėjęs posėdžiuose dalyvauti, buvo linkęs kiek pasikarščiuoti. Pavyzdžiui, vyskupui pasakius, kad „vienas iš jų be reikalo slinkdavo kasdien užkampiais į Maskvos atstovybę“ (p. 127), tas kunigas labai susijaudino ir prašė vyskupą savo žodžius pakartoti prie kitų...

Per vienas vaišes vienam kunigui juokais paklausus, ką grįžus vyskupo vardu pasakytų Chruščiovui, vysk. Brizgys paprašęs jo vardu padėkoti „už tai, kad neleido atvykti Lietuvos vyskupams — kad jų nėra Romoje, tai aš galiu laisvai kalbėti apie Lietuvą“ (p. 127). Grįždami į Lietuvą, rašo vyskupas Brizgys, Lietuvos kunigai buvo sulaukyti Maskvoje ir ten tris dienas ir tris naktis „buvo beveik be pertraukos tardomi iš užsienyje praleisto laiko... kur, kada buvo, su kuo susitikę, ką kalbėjo“ (p. 128). Be abejonės, jie bus perdavę ir vyskupo Brizgio „padėką“ Chruščiovui — į antrą sesiją, prasidėjusią 1963 m. rugsėjo 29 d., Maskva „ne tik leido, bet ir liėpė Tėsių vyskupui Petriui Maželiui vykti į Romą“ (p. 128). Dėl nesveikatos vyskupas Maželis nesutiko skristi (per Maskvą), o Maskva neleido jam keliauti traukiniu į Romą per Berlyną. Net gydytojas buvęs atsisūstas iš Maskvos patikrinti vyskupo Maželio sveikatos, bet vyskupas nepakeitęs savo nuomonės. Tada vysk. Maželis paliktas ramybėje, o vyskupams Steponavičiui ir Sladkevičiui neleista vykti. Išleistiems kunigams šį kartą uždrausta Romoje apsisistoti lietuvių kolegijoje ir nurodyta „laikytis atokiau“ nuo vyskupo Brizgio.

Aprašydamas naują susirinkimo sesiją, vysk. Brizgys pasisako ir apie savo priėmimą naujojo popiežiaus, Pauliaus VI, audiencijoje. Jos metu vyskupas paprašęs paskirti naują vyskupą Europos lietuvių sielovados reikalams vietoj prieš kelis mėnesius mirusio vyskupo V. Padolskio.

Baigiantis antrajai sesijai iš Lietuvos atvyko „turistų“ grupė — 7 kunigai ir 4 pasauliečiai. Jiems buvę įsakytą gauti privačią audienciją su Šv. Tėvu ir įteikti religiniam reikalams įgaliotinio Rugieniaus įduota „Lietuvos katalikų“ dovaną — gintarinį Aušros Vartų paveikslą. Kan. Stankevičius turėjęs išrūpinti audienciją, tačiau jis atsisakęs tarpininkauti, paaiškindamas, kad jis atvykęs tik Susirinkime dalyvauti. Ir taip tiems „turistams“ nepavykę prieiti prie popiežiaus, nors jie ir buvę bendroje audiencijoje. Išėdami iš jos, tie „turistai“ palikę paveikslą ant stalo salėje. Vėliau paveikslas perduotas šv. Kazimiero kolegijai (p. 131). Kanauninko Stankevičiaus atsisakymas suruošti dovanos įteikimą popiežiui nebuvęs Maskvoje

užmirštas. Grįžęs į Kauną kan. Stankevičius buvo valdžios nušalintas iš Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos administravimo ir išstremas iš Kauno. Į kitas sesijas jam nebeleista atvykti.

Trečioje sesijoje (1964.9.14-11.21) dalyvavo kanauninkai Bakšys ir Krivaitis, prel. Juozapas Labukas (naujas Kauno ir Vilkaviškio administratorius) ir kan. Bronius Barauskas, atvykęs su vyskupo Maželio įgaliojimu. Šioje sesijoje lapkričio 12 d. vyskupas Brizgys įteikė visiems susirinkimo dalyviams *Pro memoria* apie Lietuvos Bažnyčios padėtį. Lapkričio 15 d. jis aukojė posėdžio pradžios Mišias. (Eilinių posėdžių bazilikoje buvo 168, o jų Mišioms aukoti kandidatų buvo 2,400...)

Toliau vyskupas Brizgys pasidalina įspūdžiais iš kelionės į Eucharistinį kongresą Bombejuje (1964 m. gruodžio mėnesį). Ta proga jis lankėsi Šventojoje Žemėje, Irane, Pakistane, Hong Konge, Tokyo, Seoulo, Maniloje. 1965 m. vasario 15 d. drauge su kardinolu Confalonieri, arkiv. Samore konsekravo kun. Praną Brazį vyskupu Europos lietuviams.

Paskutinė susirinkimo sesija prasidėjo tų metų rugsėjo 14 d. Jos išvakarėse vyskupas Brizgys patyręs, kad Šv. Tėvas „su dėmesiu“ perskaitė jo įteiktą *Pro Memoria* apie Lietuvą. Rugsėjo 12 d. popiežius katekumenezės savo žodyje prisiminė „mūsų laiko kankinius už tikėjimą, persekiojamą Bažnyčios dalį“. Vyskupas tuoju parašęs popiežiui padėkos laišką, pažymėdamas, kad toks žodis reikšęs paguodą ir Lietuvai. Į savo laišką susilaukęs ir popiežiaus atsakymo (p. 133). Šioje sesijoje dalyvavo jau trys lietuviai vyskupai — Brizgys, Brazys ir Karolis Salatka, neseniai įšventintas Amerikoje. Sesijai besibaigiant, prisidėjo ir ketvirtas — Juozapas Labukas. Jis konsekrutas 1965 m. gruodžio 5 d. Maskvos neatsiklausus, todėl jis bijojęs, ar leis jam Maskva grįžti namo. Kitą dieną naujasis vyskupas buvo iškviestas į Maskvos ambasadą — ten jį pasveikinę, bet neprasė nei atsisėsti. Taigi po paskutinių II Vatikano nutarimų yra keturi lietuvių vyskupų parašai.

Skyrius apie autorius dalyvavimą II Vatikane pradedamas jo pasisakymu kardinolui Cicognani dėl laikino „elencho“. Diskusijoje susirinkime gyvu žodžiu vyskupas Brizgys kalbėjęs tik vieną kartą, kai buvo svarstomos komunikacijos priemonės. Jis pasirinkęs, jo manymu, veiksmingesnį būdą dalyvauti susirinkimo darbuose — pateikti siūlymus raštu, nes tik tokie siūlymai ir buvo svarstomi.

Dar 1964 m. kovo 4 d. jis paprašęs Liturginės konstitucijos tarybą leisti Mišiose vartoti lietuvių kalbą. Teigiamas atsakymas gautas kovo 23 d. — tokiu būdu užtikrintas lietuvių kalbos vartojimas Mišiose ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje (p. 142). Tuoju sudaryta Lietuvių liturginė komisija su vyskupu Brizgiu priešakyje. Iš Lietuvos gautas pritarimas liepos 23 d. Visa ši veikla paskatinusi ne tik Lietuvos vyskupus, bet ir okupacinę valdžią, rūpintis Liturginės komisijos Lietuvoje sudarymu.

Vyskupas Brizgys pateikė II Vatikano apščiui siūlymų ir pastabų — jų trumpai santraukai ar bent apibūdinimams knygoje paskirta 46 puslapiai. Atrodo, visi jo siūlymai buvo praktiški, gerai argumentuoti. Vyskupas Brizgys kvietė susirinkimą niekam nepataikauti, pasisakyti tiesiai, aiškiai, neperšant „atmiešytą“ doktriną, už kompetentingų pasauliečių kvietimą į vyskupijų tarybas, už gerbimą tautinių tradicijų liturgijoje, už religiniam mišrių moterų laiminimą bažnyčioje, už Sutvirtinimo sakramento teikimą ir Mišių metu ir be Mišių, už panaikinimą nepakeičiamų klebonų padėties, už reguliarius kunigų pasitarimus, už Pontifikalinę tarybą Vatikane pasauliečių reikalams, už lengvesnes sąlygas tautinėms parapijoms steigti, prieš „tirpdymo“ katilą, prieš kunigų ir vienuolių supasaulėjimą. Vyskupo Brizgio nuomone, bent dešimt jo siūlymų pateko į galutinius nutarimus.

Žymią knygos dalį (72 puslapius) sudaro vyskupo Brizgio susirinkimo dalyviams įteiktas

Ateities akademino savaitgalio, 1983 m. spalio mėn. 14-16 d. Chicagoje svarstybų „Naujų savokų išsivijos kultūriniam gyvenime iškojimas“ dalyviai: poetas Kazys Bradūnas, muzikė Emilija Sakdolskienė, dailininkė Dalia Kolbaitė ir svarstybas pravedęs dr. Linas Sidrys.

Nuotrauka Z. Degučio

Ateities akademine savaitgaly Ciurlionio galerijoje, Jaunimo centre, dailis klausytojų: priekinėje eilėje — kun. dr. Kęstutis Trimakas, kun. Vytautas Bagdanavičius, dr. Juozas Meškauskas, antroje ir trečioje — Jonas Žadeikis, Stasys Tamulionis, Valė-

rėja Žadeikienė, Milda Tamulionienė, dr. Kazys Pemkus, Apolinaras Bagdonas, Kazys Bradūnas, dr. Petras Kisielis, Kazys Pabedinskas, Alina Skrupskelienė, Jadvyga Damušienė, Albina Dumbrienė.

Nuotrauka Jono Kuprio

tas *Pro memoria* raštas. Dokumento lydlaiškyje vyskupas pasisako jaučias pareigą Dievui, Bažnyčiai ir savo tautai pranešti apie padėtį Lietuvoje. „Europos katalikybės šiauriniame pakraštyje, patekusiame po Maskvos bedieviško komunizmo jungu“. Jis primena, kad lietuvių tauta „ne kartą kreipėsi į Apaštalių Sostą ir į visuotinę Bažnyčią ypatingomis aplinkybėmis, visada rasdama deramą supratimą ir pagalbą“. Savo kreipimesi vyskupas pabrėžė, kad „tik tyla tenebūna vienos katalikiškos tautos mirties priežastis“ (p. 189). Savo laišką vyskupas Brizgys pasirašė, kaip tituliarinis Bosanos ir Kauno Metropolinės Arkidiecezijos koadjutorius vyskupas.

Knygos 259 puslapyje nurodyta, kad *Pro memoria* dokumentą paruošė mosinjonas Vincencas Minevičius. Tikriausiai, ir pats vyskupas nemažai prisidėjo medžiagos parinkime. Dokumentas pradedamas statistiniais

duomenimis apie Katalikų Bažnyčios padėtį 1940 metais ir baigiamas paaiškinimu Lietuvos tarptautinio statuso. *Pro memoria* apie padėtį Lietuvoje, „Europos katalikybės šiauriniame pakraštyje, patekusiame po Maskvos bedieviško komunizmo jungu“. Jis primena, kad lietuvių tauta „ne kartą kreipėsi į Apaštalių Sostą ir į visuotinę Bažnyčią ypatingomis aplinkybėmis, visada rasdama deramą supratimą ir pagalbą“. Savo kreipimesi vyskupas pabrėžė, kad „tik tyla tenebūna vienos katalikiškos tautos mirties priežastis“ (p. 189). Savo laišką vyskupas Brizgys pasirašė, kaip tituliarinis Bosanos ir Kauno Metropolinės Arkidiecezijos koadjutorius vyskupas.

Pro memoria puslapiuose yra įsibrovusių ir netikslumų, bet ne esminiais klausimais. Pvz., pranešime apie vadinamo liaudies seimo rinkimus sakoma, kad jiems buvo pateiktas „Darbo fe-

deracijos“ kandidatų sąrašas, kad „kandidatais buvo daugiausia svetimtaučiai“ (p. 257). Originalus tekstas buvo parašytas lotyniškai, tad gal vertiant per neapsižiūrėjimą tie pora netikslumų atsirado.

Vyskupo Brizgio naujoji knyga skaitoma labai lengvai, nors autorius stilius ne visada vienodai lygus ir lengvas. Knygoje pažymėta, kad kalbą tikrino du kalbininkai (J. Vaišnys, S.J. ir Petras Balčiūnas), o vis dėlto praslydo, ir labai dažnai, tokie žodžiai kaip „patiekti“ (užuot pateikti), „sastatas“ (užuot sudėtis)... Techninis knygos sutvarkymas galėjo būti tobulesnis, nepašyktint daugiau vietos puslapiuose — didesnių tarpų atskirų skyrių ir poskyrių antraštėms atskirti nuo bendro teksto. Korektūros klaidų beveik nėra. Šiaip knyga atspausdinta labai švariai, patraukliai, viršeliai kieti, o kaina labai kukli — 6 dol.

Garbingasis autorius, mūsų judrusis vyskupas, visada kupinas neišsenkamos energijos ir dvasinio entuziazmo, savo naują knygą padaro reikšmingą įnašą į religinio turinio pobūdžio literatūrą, kurios vargu ar kada bus per daug. Visų pirma, vyskupo Brizgio knyga patarlaus visiems, kurie domisi II Vatikano nutarimais, bet neturi laiko perskaityti juos visus ištiesai. Antra, autorius pirmą kartą viešai ir išsamiai supažindina visuomenę su lietuvių dalyvavimu tame istoriniame šio amžiaus įvykyje ir nušviečia gana painias aplinkybes, kurių sukūryje vos keli Lietuvos kunigai galėjo atvykti — vieni stebėtojai, kiti tik žiūrovais iš šalies. Kaip jau pažymėjau, vyskupas Brizgys išryškina ir savo jame dalyvavimą, kuris atrodo buvo gyvas ir veiksmingas. Tikiu, kad panašią nuomonę susidarys visi perskaitę šią knygą, kuri yra autorius bene kelinta pastarųjų kelerių metų laikotarpiu. Ji pasirodė artėjančios vyskupo Vincento Brizgio amžiaus aštuntojo dešimtmečio sukakties išvakarėse. Tai reikšminga dovana visiems lietuviams.

Skulptorius Vaidotas Daukantas.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

menu, žvelgiančiu į būties prasmę.

Pirmasis — apimties menas išsivijoje remiasi ištikimybe dviem visuomenėm: tautai ir šiam kraštui. Kurėjui tautos praeitis tiek pat aktuali, kiek Afganistano situacija (nes čia toks pats tautos likimas) ar Arizonos potvyniai (nes žinoma, ką reiškia būti benamiu). Čia jis kuria, remdamasis patirtim, kuri kūriniams, tiek senovės, tiek dabarties temomis suteikia platesnę kultūrinę bazę. (Šičia paminėtina Varno „Mindaugo karūnavimas“ ar Sodeikienės „Berlyno siena“). Galima pridėti, kad Amerikos meno pasaulį, abstraktui išėjus iš mados, grįžta figūratyvinis menas. Ir ypač įdomu matyti, kad toks amerikietis regionalistas kaip Grant Wood, kūręs istorinėm temom, yra pasidaręs itin populiarus (pvz., „American Gothic“, „Washingtono nukirtimas medelio“, „Revoliucijos dukterys“). Tai mus įgalina drąsiau kurti ir istorinėm, ir dabarties temom.

Antrasis, šalia apimčių meno, yra menas, įgalinąs gilesnį žvilgtį žmogui, į būties prasmę. Čia būtų priėjimas iš vidaus: metafizinės tikėjimo šaknys leidžia vaizduoti žmogų jį saistančioj gėlmėj — jo skausmus ir džiaugsmus. Todėl žmogaus vidinio gyvenimo polėkių, paliejančių amžinybę, menas daro tokį Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos žmogaus ar Sibiro kankinio atvaizdavimą itin įtikinantį. Taip pat ir išieivo kaip žmogaus problematika tampa aktuali vaizdinei išraiškai. Tad gili žmogiškosios padėties žemėje intucija leidžia kurti vis naujai ir naujai, negrįžtant į tai, kas buvo. Tuo kūrybos vyksmas istorijoje vis kitoks. Čia įdomu pridėti, kad pasaulinio meno arenoje šiandien yra ypač įsigalėjęs vokiečių ir italų ekspresionizmas, su kuriuo, po ilgalaikio Amerikos vadovavimo formalistinio meno srity, grįžta į svarbią vietą, jei ne į patį centrą, žmogus. Todėl tiek visa žmonijos istorija, tiek asmeninis žmogaus gyvenimas yra vienas didžiulis, nuolatinis kūrybinis vyksmas — kaip laisvės ir žmogiškumo ženklas.

Meniškieji Julijos Zdanienės siuviniai

Kai audimo meninė kūryba, Anastazijos Tamošaitienės dėka, mūsųose yra jau stipriai įsipilietinusi, tai siuvinėjimo menas vis dar lyg ir paliktas nuošalyje, nekeliamas į aukštesnes pakopas, lyg ir mažiau dėmesio vertas knibinėjimas. Ir nuomonę turėjo pakeisti, kas matė Julijos Zdanienės 29 siuvinų parodą Jaunimo centro mažojo salėje, Chicagoje, š.m. spalio mėn. 14-16 d.

Visi siuviniai ir visos jų temos bei kompozicijos čia sukurtos, ne nusižiūrint į kokius modelius ar išrašytus pavyzdžius, o yra grynai pačios autorės originalaus ir kūrybingo užmojo rezultatas. Sakysim, Zdanienė mėgsta lietuviškųjų kryžių besikartojančią temą. Bet kryžių modelius ji nekopijuoja iš kokių liaudies dailės albumų, o kuria pati, jų formose ir visuose subtilumuose pasilikdama ir liaudišką, ir moderni. Vienuose siuvinuose labiau realūs objektai, kituose priartėjama prie abstrakto, bet visur akį žavi jautriai balansuoti spalviniai niuansai, tiesiog įgimta estetinė ir poetinė nuovoka.

Julija Zdanienė Siuvinys

Šia kūrybine prasme Julijos Zdanienės siuvinėjimai yra išskirtiniai, verti pabrėžtinio dėmesio, kaip puikus rezultatas šio specialaus dailės užmojo.

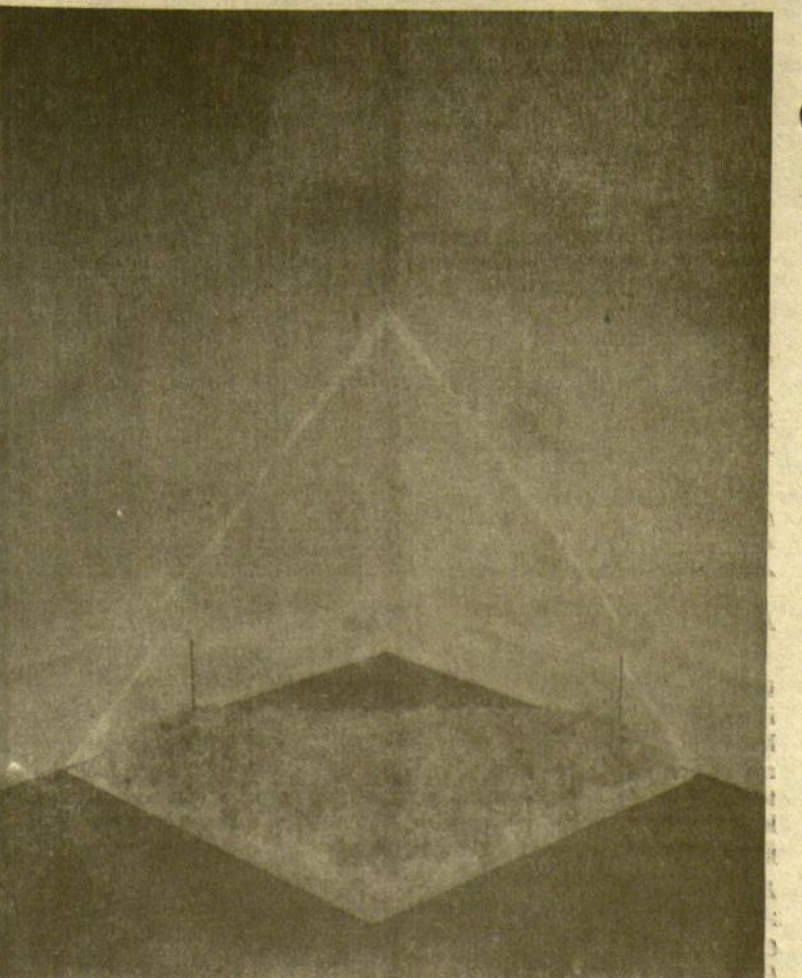
kzb.

Vaidoto Daukanto paroda Denveryje

Vaidoto Daukanto kartu su Evan Stuart skulptūros paroda, pavadinta „Moore Mood than Truth“, vyksta nuo 1983 m. spalio 15 iki lapkričio 6 d. Denveryje, Colorado, Center for Idea Art patalpose. Savo darbus Vaidotas Daukantas aptaria kaip „piešinius erdvėje“. Jo naudojama įvairiopa medžiaga: mediniai mietai, stiklas, merlės audiniai, šviesos, garsas. Parodoj eksponuojamas vienas jo darbų yra 10 x 20 x 50 pėdų dydžio — įrenginys apribotai erdvei. Tai dabartinio

vadinamo „aplinkos meno“ pavyzdys. Čia kūrinių tikslas yra sukelti tam tikrą nuotaiką, poziciją, sukurti juos supančią atmosferą. Daukanto skulptūros stebėtoja — dalyvį nuteikia nostalgikai ir lyriškai, sugesti juodamos dar abstraktų, bet nedalios jausmo persunktą ateities pergyvenimą.

Vaidotas Daukantas gimė 1938 metais Telsiuose. Architektūros studijas baigė University of Illinois, Champaign - Urbana, o magistro laipenį iš skulptūros įsigijo University of Colorado. Šiuo metu gyvena ir dirba Boulder, Colorado.

Vaidotas Daukantas

Plunksnos, veidrodės kampe.

Lietuvis išeivis — naujų sąvokų ieškojimas

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ

Jau treči metai, kai Ateities akademini savaitgalis vyksta Chicagoje. Šių metų savaitgalį sudarė šie įvykiai: spalio mėn. 14 d. Jaunimo centre įvykusi vakaronė; spalio mėn. 15 d. įvykusios dvi paskaitos, simpoziumas ir „Ateities“ žurnalo jaunimo kūrybos konkurso premijų įteikimo vakaras; spalio mėn. 16 d. Ateitininkų namuose Lemonte įvykusi paskaita ir savaitgalio užbaigimas šv. Mišiomis.

Savaitgalio ruošėjų (sendraugių ateitininkų — J. Pabedinsko, K. Pabedinsko, A. Tijnūnėlio, M. Gaižutienės, A. ir A. Liulevičių, V. Šoliūno ir kitų) užsimojimas buvo pritraukti plačiąją lietuvių visuomenę, ne tik ateitininkus, į šio savaitgalio renginius, kurių pagrindinė tema buvo „Lietuvis išeivis — naujų sąvokų ieškojimas“.

Paskaitininkai ir kalbėtojai buvo ne tik iš Chicago — jie atvažiavo iš Washingtono, D.C. ir South Carolinos. Jų pasisakymai visiems rūpimais klausimais liks dalyvių atminty. Paskaitų tekstai bus spausdinami kultūrinėje periodikoje. *Drauge*, „iš ateitininkų gyvenimo“ skiriuje bus suminėti visi užkulisuose dirbę asmenys, kurie prisidėjo prie savaitgalio pasisiekimo. Čia bus stengiamasi pažvelgti į porą dmesį patraukusių šio savaitgalio momentų, kartais pateikiant kalbėtojų tiesioginius pasisakymus.

Poetai rodo Lietuvą

Vaidų, muzikos ir žodžių pyne vakaronei paruošė Arvydas Žygas. Jo talkininkai buvo šie: Rasa Plioplytė, Ramutė Plioplytė, Rima Janulevičiūtė, Regina Gailiešitė, Dovas Saulys; muzikos tvarkytojas — Edmundas Saliklis. Vašes parpino Alicija Rūgytė ir jos talkininkai.

Žygas pradėjo vakaronę šitaip: „Labas vakaras, mieli klausytojai ir svečiai. Sveiki, atvykę į Vilniaus universiteto pirmą paskaitą apie išeivijos lietuvių gyvenimą ir jų kūrybą. Šiandien yra spalio mėn. 14 d. 2083 m., du šimtai metų po Aušros, šimtas metų po išeivijos lietuvių istorijos epizodo...“ Šia prielaida buvo nubrėžta vieta ir laikas, iš kurių žiūrovai turėjo žiūrėti į lietuvių poetų darbą.

Pirmieji eilėraščiai, pagal Žyga, „išreiškė tėvynės palikimo skausmą...“ Buvo skaitomi eilėraščiai, parašyti pirmomis dienomis iškeliavus į tėvynę — Brazdžio nio „Benamių malda“, Aisčio „Pažiūrėkit“, Kiršos „Aš palikau tėvų statytą namą“.

*Aš palikau tėvų statytą namą
Su aukštu, baltu kryžium pakeleį.
Ten gimė jau šimtmečius
gyveno...
Kai kraujas dings, ten amžiai
kaupsis vel.*

Žygas toliau tęsė, pažymėdamas, kad, pasibaigus Pasauliniam karui, neišbėgę Lietuvos kančia. Labai didelė dalis lietuvių atsirado „D. P.“ — „Dievo paukštelio“ stovyklose, Vokietijoje. Pagal jį, laikas viltį apvylė, o tuos jausmus išreiškė Tulauskaitė „Ravensburge“, Šlaitas „Relikvijoje“, Orintaitė „Pameni, tenai“.

Kai lietuvių tautos žmonės buvo išmėtyti po keturis pasaulio žemynus, sakė Žygas, „reikėjo susigyventi su mintim, kad tikrai nebus galima grįžti į tėvynę...“ Tas mintis išreiškė Kėkštas Argentinioj, Mackus, Gustaitis Šiaurės Amerikoje, Švabaitė Australijoje ir Babickas Brazilijoje: *Manęs klausia dažnai, kur aš gimęs,
Kur tas kraštas: rytai, vakarai?
Aš šypsau si visiem dėlei savo
likimo,
Ir jiems rodo, kad man čia gerai.*

Žygas pabrėžė, kad „svetimų kraštų kultūra ir jausmai buvo integrali dalis išeivijos antros kartos lietuvių gyvenimo“. Buvo net ir tokių, kurie užmiršo savo tėvų tautą. Bet kiti išmoko mylėti kraštą, kurio nematė, arba vėliau jį pamilo, aplankę Lietuvą:

*Bėga, bėga jaunos dienos,
Augam svetimam krašte.
Gieda, čiulba gegutėlė
Praeities sapne.*
(Rita Markelytė-Dagienė)

Dar kiti ji turėjo palikti vėliau — ir atvežė išeivijai naujus tėvynės krašto poetinius įvaizdžius, kaip Tomas Venclova — Vilniaus.

Išeivijos gyvenimą vedė šviesios asmenybės, kurių „šviesa dar neužgeso ir šiandien“. „Aušros“ laikotarpis davė mums Basanavičių ir Kudirką. Išeivijos laikotarpis davė mums Maceiną ir Ylą. Jie mokė ir kvietė kitus juos sekti, pagal kun. Stasį Ylą „tautoje kilti ir kitus kelti“. (Buvo skaitomi Jasmanto/Maceinos „Rūpintojėlis“ ir Ylos „Laikas“.)

Vakaronė užbaigta su Brazdžio niu, Degutyte, Putinu, Bradūnu. Pagal Žyga, jų eilėraščių rėšanti mintis, būdinga per visą mūsų tautos kultūrinę istoriją, tai „viltis ir šventas tikėjimas, kad Lietuva yra amžina“.

*Aš, norėčiau raudoti iš džiaugsmo
Ir pajust, kad po kojom esi,
Lietuva, žemės žodi švenčiausias,
Lietuva, žemės laimė šviesi.*

(Reikia paminėti, kad skaitytojams beskaitant, muzikai begrojančiam, ekrane pasirodė Arvydo Žygo atrinktos skaidrės. Jos buvo gražiai atrinktos, stengtasi jas, kaip ir muziką, pritaikyti prie skaitomų eilėraščių, nors kartais tai nepavyko.)

Lietuviško rūpestio idėjiniai pagrindai

Šitokia tema pirmąją akademinio savaitgalio paskaitą skaitė dr. Kestutis Skrupskelis, filosofijos profesorius University of South Carolina. Pradedamas pastebėjo, kad ruošdamas paskaitą ir gilindamasis į tautinio atgimimo laikotarpio mūsų literatūrą, nustebo, jog toji literatūra daug idomėsnė, negu jo anksčiau manyta. Todėl ir daugelį paskaitos teiginių iliustravo pavyzdžiais iš to meto mūsų literatūros ir istoriniams duomenimis.

Pagal Hans Kohn, žymųjį nacionalizmo istoriką, tautinė sąmonė nėra žmonėms įgimta, nes tėvynės sąvoka yra kur kas platesnė už tėviškės, prie kurios kiekvienas esame prisirišę jau savo gimimu. Tad, paskaitininko teigimu, nors etnografiškai Lietuva egzistuoja jau keli tūkstantčiai metų, lietuvių tauta „atsirado 19 amžiuje, tautinio atgimimo metu“, kai lietuvių pradžioje sakė, kad jie yra lietuviai“. Ir ji galėjo susikurti visai kitokia: pvz. žemaičiai galėjo susijungti su latviais arba sukurti savo atskirą žemaičių tautą... Ne visais amžiais žmonės kūrė tautas. Prieš kelis šimtmečius bendruomenių ribas nustatė religija, o šiais laikais marksistai tvirtina, kad iš tikrųjų žmogaus pagrindinė ištikimybė vystosi visuomeninių klasių plotmėje. Pats Kohn laukia kosmopolitinio laikotarpio, kada žmogaus pirmoji ištikimybė bus visai žmonijai, nes nacionalizmą jis linkęs vertinti neigiamai, priekirdamas jam šalia kitų savybių dvi, kurias panagrinėti ryšium su lietuvišku nacionalizmu ir buvo prof. Skrupskelio paskaitos uždavinys. Pagal Kohn, nacionalizmas 1) idealizuoja tautinę valstybę ir 2) tautos gyvenime ieško visos kultūrinės veiklos šaltinių.

Prof. dr. Kestutis Skrupskelis skaito paskaitą Ateities akademiniame savaitgaly Chicagoje 1983 m. spalio mėn. 15 d.

Vakaronės programą Jaunimo centro kavinėje 1983 m. spalio mėn. 14 d. atlikę: Dovas Saulys, Regina Gailiešitė, Rasa Plioplytė, Rima Janulevičiūtė, Ramutė Plioplytė, ir programos paruošėjas Arvydas Žygas.

Prof. dr. Kestutis Skrupskelis skaito paskaitą Ateities akademiniame savaitgaly Chicagoje 1983 m. spalio mėn. 15 d.

Nuotrauka Z. Degučio

Antroji savybė būdinga 19 a. ir 20 a. pradžios lietuviams — cituota Daukantas, Basanavičius, Vaižgantas, Krėvė. Tuo tarpu politinis momentas — savos nepriklausomos valstybės troškimas — tautinio atgimimo metu nėra toks aiškus. Kaip iš Basanavičiaus pasisakymų matyti, to meto Lietuvoje (kaip galbūt ir dabartinėje) buvo daugiau rūpinamasi kultūriniais laimėjimais negu politiniais.

Paskaitininkas kėlė klausimą: ar gali maža tauta ilgą laiką gyvuoti be savo valstybės? Turbūt, kad ne. Kadangi tautos dažniausiai formuojasi politinių vienetų rėmuose, tai gali ir dabartinės Rusijos imperijos rėmuose išsivystyti viena tauta.

Skrupskelis toliau sklaidė du lietuvių tautinio atgimimo bruožus, kurie neįeina į Kohn pateiktą nacionalizmo sąvoką: 1) ištikinim, kad svetimos įtakos yra blogybė ir 2) kad „lietuviškas darbas, lietuviškos sąmonės ugdymas yra dirbamas ne vien dėl to, kad laikomas savyje geru dalyku... bet yra vertinamas kaip priemonė žmonių gerovės siekti“. Pavyzdžius nurodė Daukanto, Kudirkos, Vaižganto raštuose, *Aušroje*, ir ilgiau analizavo *Pra-giedrulių* veikėjus. Bet šie du tautinio atgimimo bruožai, pagal Skrupskelį, neturėjo būti prieštaraujantys vienas kitam.

Šių svarstymų moralas, anot paskaitininko, būtų šis: „Ano meto Lietuva, uždaryta Rusijos imperijoje, nuo pasaulio atskirta, prarado visą devyniolikąjį šimtmetį“. Pavėluotai mūsų pradėta

rūpintis masiniu švietimu, grožio žine proza, laikraščiais, vėliau negu kiti pradėjome keltis į miestus. O „antrosios imperijos globoje mes prarasime ir 20-tąjį amžių. Mūsų laikais marksistai sudaro savotišką 19 šimtmečio idėjinį paminklą apsaugos draugiją“. Visos ideologijos su laiku tampa konservatyvios, savo atsi- radimo meto galvoseną konser- vuoja ateinančiom kartom. Kaip kadaise JAV pietinių plantacijų savininkai savo vergams, taip dabar komunistai naudoja konser- vatyvią retoriką: jūs darbininkai dirbkite stropiai, sąžiningai... nes viešuosie reikaluose jūs nieko nenusimanot, o mes komu- nistai ir toliau vilksime sunkią valstybinio darbo našta. Skrups- kelis paminėjo, kad marksistai nepažangiuose kraštuose didina bado grėsmę, nes galvodami 19 šimtmečio kategorijom, kapitalą sukiša į didžiąją pramonę ir skur- dina žemės ūkį.

Dabartinei Lietuvai labai kenkia kultūrinė izoliacija. Pavyz- džiui, Vilniaus universiteto isto- rikai negali prieiti prie Romos archyvų, Lietuvoje esantys rene- sanso filosofiniai rankraščiai ne- įtraukti į Vakarų katalogus, nes Lietuvoje išleistas jų katalogas naudoja skirtingą apibūdinimo sistemą. Skrupskelis todėl teigė, jog „Lietuvos padėtis tokia, kokia ji buvo tautinio atgimimo metu“. Tik jeigu 19 šimtmečio nacionaliz- mas buvo vertinamas teigiamai, tai šiuo metu pasaulis nepasi- ruošęs teigiamai žvelgti į tautines rezistencijas. Tačiau Kohn kate- gorijom vertinant, lietuvių tau-

tinis judėjimas šiuo momentu yra pažangus, nes jis skelbia demok- ratiją, toleranciją ir ekonominį teisingumą.

Komentatorius dr. Adolfas Damušis pabrėžė trijų paskai- toje keltų klausimų svarbą: 1) žmogaus teisių, 2) ekonominės gerovės ugdymo ir 3) Lietuvos kul- tūrinės izoliacijos pralaužimo. Žmogaus teisės yra būtina sąlyga universaliosios vertybės siekti. Siekiant laisvės, religinė ar tau- tinė vaga viena kitos neišskiria — tos vagos susilieja. Ekonominė gerovė yra būtina tautos kilimui ir ji reikalauja išminties ir su- manumo. O kultūrinę izoliaciją padės pralaužti ištikinimas, jog valstybė su savo policijos ginklu neturi teisės įsakyti kur ir kaip kurti.

Diskusijose buvo svarstoma, ar tautinis lietuvių sąmoningumas neiškilo dar anksčiau už Dau- kantą. Atsiliepdamas į klaui- simus, Skrupskelis minėjo, kad lietuviuose kraštutinio nacio- nalizmo nėra buvę, kad Lietuvą į nepriklausomybę bus pastūmę pasauliniai įvykiai, kad dabarti- nės izoliacijos pavojus yra, jog ji išugdo neapykantą visiems, kurie yra kitokie. Klausytojus, atrodo, ypač domino Daukanto ir Vaiž- ganto įvedimas į paskaitos veda- mas mintis.

Lietuviybė: atgaivinti, išlaikyti ar sukurti?

Tokį klausimą kėlė savo pa- skaitoje dr. Antanas Sužie- dėtis, psichologijos profesorius Catholic University of America, Washington, D.C. Priešingai mūsų įprastiniam kalbėjimo būdai apie tautą, pabrėžiančiam bendrus uždavinius ir pareigas, paskaitininkas sakėsi norįs žvelgti į tautybę iš individo požiū- rio: „ka išeivijos lietuviybėje yra veiksminga, naudinga, tikslinga individui?“. Kaip rėmus šiam klausimui jis siūlė trumpą žvilgs- nį į dabarties tikrovę. Sužiedėlis pastebė, kad išeivijoje lietuvių gy- venimas mažai pasikeitė per po- kuri metus: paskaitos, suva- žiavimai tie patys... Tuo tarpu pasaulis aplink mus keičiasi šuo- liais. Jis teigė, jog technologinė pažanga šimteriopai padaugina žmonių santykiavimo galimybes. Jo nuomone, keičiasi žmogaus santykis su tikrove, su kolektyvu ir su tauta, su gamta ir su aplinka... su pačiu savimi; kei- čiasi ir vertybių gradacija. Bet iš kitos pusės aukštos technologijos tinklas žmones suriša, žmogus darosi priklausomas nuo kito; dėl to dabar taip reikalaujama teisių (žmogaus, moterų, mažu- mų, pirkėjų ir vartotojų, vaikų, senų žmonių...). Neišvengiamai vieno žmogaus gyvenimas palie- čia kitą žmogų vis daugiau ir dau- giau. Dėl to dabar darosi svar- biau ir svarbiau suprasti kitų žmonių teises, jų rūpesčius, jų nepasitenkinimus. Norint ramiai gyventi, reikia ramiai sugyventi su visais. Šitokiam pasauly ypač svarbi komunikacija. Skirtingi interesai mus praturtina, bet reikia mokytis juos suderinti; vakarykščių derinimo priemonių nepakanka. Klausimas — kaip apsieiti su informacijos pertekliumi?

Aptarsęs šiandieninę žmogaus būseną, Sužiedėlis kėlė klausimą: kur joje įtinka lietuviybė? Iš psichologinio požiūrio išskyrė tris lietuviybės aspektus. Pirmasis — lietuviybės reikšmė asmens iden- titeto formavimui. Be jo yra pavojus žmogui paskesti; juk kiek- vienas žmogus turi būti savitas. Pagal Sužiedelį, antroji išeivių generacija greitai pritampa ir net pasisavina naujo krašto ypaty- bes, o trečioji generacija sąmo- ningai ieško savo šaknų. Jo nuomone, vertingiausi lietuviš- kumo aspektai seniausi, tie iš senosios Lietuvos praeities.

Antra, lietuviybė yra dalis žmo- gaus gyvenimo erdvės. Paskai- tininko nuomone, to negalima perduoti kitam, tai pasilieka asmens turtu ir keičiasi su žmogum ir laiku. Išeivijos lietu- viybė yra arena, kurioje lietuviai žmonės išsireiškia ir išsireiškimu pateisina savo būseną. Jis minėjo, kad tai yra dėkinga arena visuo- menės veikėjui; kad yra mūsų visuomenėje pasiaukojusių, vertingų veikėjų, bet yra ir reikalų makaluotojų. Ir vieniems, ir ki- tiems lietuviybės formos yra veiks- mingos. Jo nuomone, tautinės formos yra veiksmingos tiek, kiek jos naudojamos asmens sėviraik- kai. Sužiedėlis taip pat sakė, kad negalima leisti okupantams už-

Birutė Pūkelevičiūtė

PRIEŠ AUŠRA

*Kur man Tavęs ieškoti, kai toks vėlyvas metas:
Per kalnus jau seniai nuėjo piligrimų minios,
Seniai jų lazdos išsprogo pumpurais, pražydo ir nuvyto.
Esu lyg inkaras, nutrūkęs nuo grandinės ir istrigęs
jūros smėlin.*

*Ir nežinau, i kokią šalį nuplaukė mane palikęs laivas —
Jis vežė saulę neregiam.*

*Aš šiąnakt taiką sudariau
Su savo kūnu (prijaukintu, bet vis dar atšiauriu):
Jis tapo mano sielos broliu ir pašlovino Tave.*

*Dar nedienoja, bet jau tirpsta rudens mėnulis, lyg
plonytis ledas;
Šviesa, kaip milžiniškas rausvas sparnas, atsidalina nuo
tamsos.
Ir aš girdžiu, kaip Tu visais miškų upeliais groji —
Jie tyliai skamba Tau tarp pirštų lyg sidabro stygos.*

*Turėčiau keltis ir eit Tavęs ieškoti!
Nes jeigu sielos neturiu, ką gi man taip skauda?
Ką taip geliančiai man skauda?
Esu lyg lankas, ištemptas ir vėją, kurs virpa laukdamas
strėlės.*

*Bet kur Tave surasiu? Gal Tu dabar eini pajūriu
Ir pakeli sutraiskintą kriauklelę — švelniai lyg mirusį
pasaulį.*

*O gal sustoji nykioj dulkėto miesto aikštėj,
Kur ant kiekvieno suolo sėdi baisiai vienišas žmogus.
Esu kaip jie: mažutė planeta, erdvių tolybėj pasiklydus,
Kurį kasdien drebjėjimais supurto dar neataušusi ugnis.*

*Gal Tu esi visai arti?
Gal mano sielos tyrliaukiuos
Vilties daigelį sodini?*

gniauzti tai, kas lietuvių tautoje buvo sukurta, kad išeivija turi iš- laikyti pasaulio dėmesį Lietuvoje vykstančiam religiniam persekio- jimui. Iš individo perspektyvos, ligšiolinėms lietuvių išeivių kar- toms buvo reikšmingos tos lietu- viybės formos, kurios buvo išlai- kytos iš Nepriklausomos Lietuvos, nes tai sako ir gy- venimo praktika. Kokia lietuviybė bus prasminga kartoms, ateinan- čioms po dabartinių? Kas lietuvi- bėje bus reikšminga žmogui, kurio ryšys su Lietuva jau nėra toks pat? Bus reikšminga tai, kas tiks jo gyvenimui.

Sužiedėlis minėjo kovos rei- kalingumą. Kaip tauta esame išgyvenę didelę skriaudą, ir prieš- nimasis mums yra natūralus. Ta- čiau paskaitininkas kėlė klaui- simą: ar šiuo laiku pasaulyje nėra veikiau pasisakoma už kovą dėl laisvės negu kovą prieš priepau- dą, pvz. už „Solidarnos“ negu prieš komunizmą?

Susumuodamas, paskai- tininkas teigė, kad kuo ilgiau te- siai mūsų tautą ištikusi neteis- ybė, tuo ilgiau truks nepasirinkta, priverstina išeivijos egzistencija. Reikia rungtis su kalbos pro- blema, reikia šiuo klausimu persi-

(Nukelta į 4 psl.)

Prof. dr. Antanas Sužiedėlis atsiliepia į klausimus po jo paskaitos Ateities akademiniame savaitgaly Chicagoje 1983 m. spalio mėn. 15 d.

Nuotrauka Z. Degučio

Tarp Beethoveno ir Mozarto

Reto pobūdžio „Margučio“ koncertas

Margutis stengiasi koncertus ruošti ne tik geros kokybės, bet ir tokius, kuriuose vadovaujančiomis rolėmis pasirodys mūsų jaunimas. Pernai metų pavyzdys — „Harmonijos“ vokalinio kvarteto iš New Yorko pasirodymas. Šių metų — Ritos Pakštaitės, Carmen Valenciūno De Michael, Vyto J. Bakšio ir Roberto Mockaus koncertas spalio 16 d. Jaunimo centre. Visi šie artistai — arčiau 20, negu 30 metų amžiaus. Taigi be jokių abejonių — jaunimas. Koks kontrastas publikai, kur to jaunimo veik nesimato... Ar nebūs muzika (čia įskaitant ir tautinį šoki) vienintelė mūsų kultūros sritis, kur jaunimas „šneka“, o vyresnieji klausosi?

Tiesa, tos publikos į ką tik praėjusį koncertą susirinko mažiau, negu į pernykštį „Harmonijos“. Gal čia pakenkė kiti tuo pat laiku vykę renginiai, bet gal ir tai, kad harmonininkai žadėjo „populiarumą“, estradinę programą, o Pakštaitė, Valenciūnas, Bakšys ir Mockus — „rimtą“, klasiškinę. O Gabriel Fauré dainos, tai ne Benjaminio Gorbulskio...

Programos rimtumui ir kokybiškumui šis koncertas buvo pirmas. Nėra žodžių, kuriais būtų galima per daug pagirti jaunųjų atlikėjų muzikinį skonį, pasirenkant tokį repertuarą. Idomičiausia, kad tas repertuaras ne nebuvo klasiškai grynas, nes tarp elitinės muzikos gabalų buvo įmaišytas ir A. Kačanausko „Mano rožė“, kurį rimtieji muzikai mėgsta pasmerkti kaip saloninį kičą. Tačiau kai melodijos kilpinis taip gražiai išlenktas, kaip šioje svajingiausioje iš svajingiausių dainų, tai ir „kičas“, neįgaliant koks nors nusidėjėlis, kartais nusipelnė būti priimamas į dangaus (šiuo atveju mūsų) karalystę.

Jau seniai Chicagoje rengtame lietuvių koncerte nėra tekę girdėti Beethoveno sonatos. Šią spragą užkūso pianistas Vytas J. Bakšys, augęs ir mokėsis Bostone, šiuo metu gyvenęs ir dėstęs New Yorke. Ir kaip užkūso... Girdėjome

ne tik atskiras gaidas ir pavienes frazes, techniniu požiūriu išskambintas be priekaištų, bet ir veikalo visumos struktūrą, kurios pajautimas yra didelė Beethoveno muzikos įspūdingumo dalis. Šiuo atžvilgiu Bakšio skambinimas vargu ar galėtų būti labiau su bendres. Jei briliantiškųjų pasąžų slypinių dinamikos galimybių išnaudojimas jau buvo pilnai meistriškas.

Salia minėtos beethoveniškos sonatos (opus 54, F-dur), Bakšys atliko savo paties pusiau atonaliniu, pusiau neoklasicistiniu stiliumi parašytus „Cinque mezz pezzi“ ir Mendelssohno „Variations series“ d-moll op. 54. Pirmieji praskambėjo kaip švariai, mokoviškai susitvarkytas mokyklinis darbas, antrosios — ir vėl kaip gilios meninės inteligencijos liudijimas, perteikiant šį vieną svariausių Mendelssohno kūrinų kone beethovenišką rimtumą ir patosą.

Vytas J. Bakšys — pianistas, vertas atskiro savo rečitalio.

Atskirą rečitalį Rūta Pakštaitė Chicagoje jau yra turėjusi, neminint kelių pasirodymų su kitais, todėl buvo malonu stebėti jos ne nutūkstancią pažangą. Ji solo atliko ne tik minėtą garsųjį Kačanausko romansą (kurį sudainavo jausmingai už Anna Kaskas), bet ir jo harmonizuotą liaudies dainą „Vai putė, putė“ (itin subtiliai!), o toliau — ariją iš Donizetti operos „Don Pasquale“, koloratūrą E. Del'Acqua dainą „Villanelle“ ir Rūtelės dainą ir ariosą iš K. V. Ba-naičio „Jūratės ir Kastyčio“. Solistės kvėpavimo technika laisvesnė negu anksčiau, balso pastatymas — tvirtesnis, aukštosios gaidos — visai geras, tolydus. Prie to reiktų dar pridėti „senąsias“ Pakštaitės dorybes (pvz., užtikrintą intonavimą ir skaidrų, apvalų, šilkinį tembrą) bei nedorybes (pvz.,

Margučio koncerte 1983 m. spalio mėn. 16 d. Jaunimo centre, Chicagoje, iš kairės: Robertas Mockus, Carmen Valenciūnas De Michael, Vytas J. Bakšys ir Rūta Pakštaitė.

Solistai Carmen Valenciūnai De Michael ir pianistai Vytai J. Bakšiai įteikiamos gėlės, dešinėje — solistė Rūta Pakštaitė.

Nuotraukos P. Maletos

netaisyklą, kai kurių garsų ištarimą). Priešingai kelioms kitoms tebesimokančioms dainininkėms, Rūta Pakštaitė nėra pavojaus per anksti išdegti, nes ji neper-sistengia, nepersitempia, neuž-simoja tam, kam nėra dar pasi-ruošusi, o vis dėlto visą laiką stiebiasi aukštyn, atskleisdama naujus savo talento aspektus (pvz., gana švarią koloratūrą). Kiek žalesnis balso apvaldymo atžvilgiu pasirodė baritonas Carmen Valenciūnas De Michael. Pati balso medžiaga — stipri,

grazi, su metalo atspalviu. Tačiau jos savininkas pasirinko penkias ypač nelengvas dainas (G. Fauré „Le Secret“ ir „Après un Reve“, R. Schumanno „Widmung“, F. Schuberto „Rastlose Liebe“ ir R. Strausso „Zueignung“) — taip, kad jam teko rungtis ne tiek su tų dainų giliu muzikiniu mintim, kiek su jų pastatytais techninio pobūdžio reikalavimais. Valenciūnas — dar aiškiai studentas, nors ir su didele potencija. (Gaila, kad tarp priauglio mūsų operai neturime tokios kokybės tenorų, kokios baritonu yra šis daug ža-

das trečios kartos Amerikos lietuvis.)

Abu dainininkai duetu atliko tris liaudies dainas („Tai gardu gerti“, harm. R. Žigaičio, „Brolužėlis žirgelį balnojo“, harm. V. Paltanavičiaus, ir „Kai aš jočiau“, harm. J. Indros). Kai šlubuoja tartis (o Valenciūno atveju — ir dikcija), net ir vokališkai geriausiai paruoštas šitokių muzikinių atžvilgiu paprastų gabalų perdavimas negali būti patenkinantis. O vokališkai jis tikrai buvo gerai paruoštas...

Atskirai iškelti reikia koncerto užbaigą — penkių solo arijų ir duetų pykę iš Mozarto operos „Die Zauberflöte“. Lietuvių scenose šie puikūs kūrinėliai beveik niekad neatliekami. Jau vien už ryžtą šią dangišką muziką mums perduoti Pakštaitė ir Valenciūnai priklausė didelė padėka. Publika tai suprato, nes baigminį Papagenos-Papageno duetą išprašė bisui. Ši Mozarto muzika (kurios bendra tema yra meilė tarp vyro ir moters, su jos rezultatu — vaikeliais) yra idealus matas, pagal kurį galima vertinti atlikėjų meninį tobulėjimą. Gal už penkerių metų Pakštaitė su didesniu išlaikymu ir mažiau kapotai sudainuos mėlan-choliškai jautriąją ariją „Ach, ich fühls, es ist verschwunden“, o Valenciūnas — laisviau, gyviau, ryškesniais frazių niuansais links-mąją „Der Vogelfänger bin ich ja“? To nuosirdžiai iš jų tikimės.

Dainininkams, neleidžiamas jiems skubėti ir tuo uždavinį pasi-lengvinti, akompanavo Robertas Mockus, nors trim iš savo solinių dainų Pakštaitė palydovu pasi-telkė Vytą Bakšį. Koncerto su-rengimu, kaip visada, rūpinosi Petras Petrutis.

mdr.

Naujų sąvokų ieškojimas

(Atkelta iš 3 psl.)

dingi žmogiški pergyvenimai, lai-kysena savo artimo atžvilgiu. Nors istorinė samonė labai svar-bi, bet ar todėl patys vertingiausi tautos istorijos aspektai būtų jos senovės laikai — ar teisinga iš-jungti Nepriklausomos Lietuvos laikotarpį, kaip mūsų tautinės atminties vieną pačių svarbiau-sių dalių? Ar „patriotinių akinių“, žvelgiant į praeitį, atsisakymas yra tikslingas ar net įmanomas? Tai, ko nemylime, vargiai ar mums atrodo gražu ir vertinga. Referentė siūlė, kad lietuviybės kaip asmeninio gyvenimo erdvės sąvoką reikėtų gal praplėsti, nes tai nėra vien individo saviraiškos arena, kur jis siekia asmenišką išsipildymo. Tai greičiau kolekty-vinė erdvė, kur siekiama santy-kiauti su kitais lietuviais; dirb-dami joje, rūpinamės, kad kiti turėtų progą save pačius išsi-pildyti, kad toje bendroje erdvėje visiems būtų gera kartu būti. Del-ryšio su lietuvių Liulevičienės pastebėjo, jog šiuo metu mūsų visuomenėje, atrodo, veikia du modeliai: žmonės, kurie gyvena, lyg jie dar būtų Nepriklausomoj Lietuvoj, ir žmonės, kurie sten-giasi būti dalim dabartinės Lietuvos. Abu modelius moty-vuoja noras neatitrūkti nuo Lietuvos, bet abu, bent iš dalies, bando paneigti realybę. Būti išeiviu reiškia atitrūkti nuo tėvynės. Mes nebegalime prapti prie to lietuvių kolektyvo, kuris kadaise buvo, ar to, kuris dabar krašte gyvena — esame kažkas trečia, kita. O atsižadėdami būti išeiviais, paneigtume progas ir gali-mybes savo tautai duoti tai, ką

mes galime, pvz., atsvarą tau-tinei ir kultūrinei izoliacijai. Galop Liulevičienė klausė, ar svarstymai apie lietuvių morali-nę plotmę, nuo kurios paskaitoje buvo metodo tikslu atsiurbota, vis dėlto nėra pats veiksmingiausias ir pozityviausias lietuviybės suvokimo būdas jaunajai kartai, dėl kurios paskaitos pabaigoje reikštas rūpestis? Savo asmenybę praturtinti ji nėra tiek reikalinga nei lietuvių kultūrai, nei istorijos, kiek mes dažnai galvojame, nes jai yra atvira daugybė kitų gali-mybių, gal labiau patrauklių. Bet skriaudai, vargai ir engiamų žmo-nių teisei kurti savo pačių gyve-nimą jaunuoliai yra jautrūs. Todėl ir faktas, jog mūsų tauta šimtmečiais buvo skriaudžiama, kad šio šimtmečio įvykiai yra gyvi gyvų žmonių atmintyje, jau-nuoliui dažnai apsprendžia lietu-vybės reikšmę jo gyvenimui. Čia visiškai tinka mūsų padėčiai šių laikų, ypač vadinamoje „išsilais-vinimo“, teologijoje pabrėžiamas Evangelijos skelbiamas „pasi-rinkimas būti už vargšus ir skriaudžiamus“. Ar tai nebūtų tie-sioginė išeivių atsakomybė už savo žmones tėvynėje, ir jau nebe vien tautinė?

Klausytojai išklė įvairių klau-simų, kurie buvo diskutuojami kartu su prelegentu: ar sveika būti lietuviams (nutautėjimo procesas sulėtina santykius su Lietuva); ar mes esame per uždari, ar per atviri; kad lietuvių kalbos klauši-mas yra gyvybinis, nes kalba yra ne tik komunikacijos priemonė, bet pasaulėžiūra.

(Bus daugiau)

Iš A. J. Greimo akademinės veiklos

Algirdas J. Greimas

Algimanto Mackaus Knygų leidimo fondas, 1979

Aplankas dail. A. Mončio

Salle pilyje, Normandijoje, š.m. rugpjūtio 4 - 14 d. įvyko dekada (dešimties dienų renginys) specialiai Greimui pagerbti. Dekados oficialus pavadinimas — „Sémiotique: a partir et autour de l'oeuvre de A. J. Greimas“. Programa sudarė dvi dešimtis paskaitų ir tiek pat darbo būrelių („workshops“). Dekados metu Greimas debatavo su Paul Ricoeur, garsiu prancūzų filosofu, kiekvienais metais po vieną tri-mestrą dėstantį ir Chicagos uni-versitete. (Prieš porą metų Ricoeur pravedė Paryžiuje seminarą, kurio tema buvo Greimo veikalas apie Maupassantą.) Dekadoje dalyvavo mokslininkų iš daugiau nei 20 pasaulio šalių.

Prieš tai, liepos mėn., domi-ninkonų vienuolyno Thomas More centre, prie Lyono, Prancū-zijoje, Greimas skaitė paskaitą ir

Dailininkės Vidos Kristolaitytės iš New Yorko darbų paroda įvyks 1983 m. lapkričio mėn. 23-27 dienomis Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Gražumai ir baisumai nuotraukų parodoje

Lietuvių foto archyvo rengiamos kasmetinės mūsų foto-grafų parodos yra tapusios, saky-tume, būtinybe. Siemet regėjome jau dvyliką, vykusią M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, nuo spalio 21 d. iki spalio 30 d. Pastaraisiais metais didžiausias tų parodų organizatorius ir inspiratorius vis būdavo ir yra Stasys Žilevičius.

Suprantama, kad parodos geru-mas pareina ne nuo rengėjo, bet nuo parodoj dalyvaujančių foto-grafų kūrybingumo. Rengėjas ir jo talkininkai galbūt atsakingi už visų ekspozicijų bendrąją rikiuo-tę, parodos eksponatų išdėstymą, patalpų estetinį apipavidalinimą. Bet jie čia jau taip igudę, kad prikišti vargu ar ką galėtume. Patys fotografai, manytume, taipgi nenusipigina: kasmet vis bent keli apdovanojami premi-jomis, žymenimis pagerbiami. Ta-čiau kaip kiekvienai tradicijai, kaip kasmet besikartojančiam tos pačios rūšies įvykiui, taip ir mūsų fotografų parodai yra pavojų tapti vis „ta pačia“. Atseit, kai kuriais savo bruožais kartotis, per daug dėmesio nekreipiant į naujus kūrybinius atradimus, nedidi-nant šia kryptimi pastangų.

Ar tik mūsų fotografams neken-kia jų pačių ir parodų lankytojų daugumos požiūris, kad nuo-trauka turi būti graži, tą gražumą suprantant kaip atvirutinį vaiz-delį, kaip sentimentalų žvilgsnį į kasdieninę žmogaus buitį, į sal-džių spalvų derinius. Žodžiu, per mažai yra galvojama, kad nuo-trauka gali būti ir „negrabi“, bet gera, kaip „negrabus“, tiesiog bai-sus yra M. Gruenvaldo (XV amž.). Nukryžiuotasis, židrovą supurtan-tis savo kancios įtaiga, todėl ir kūrybine prasme labai geras. Lygiai ir mūsų liaudies diev-dirbių skulptūros dažnai atrodo „negrabios“. Bet kokia ekspre-sija, koks išraiškos intensyvum-as.

Viso to mūsų parodose pasiges-damas ir norėdamas net pabrėž-tinai tai parodyti, šį kartą Jonas Kuprys pateikė grupę savo nuo-traukų pasakvime „negrabių“,

bet gerų: griaučius sudžiūvusių varlių ir kitokių gyvūnų... „Gražum“ įsimylėję prie tokių „baisumų“ krūptelėjam, bet ir susi-mąstom: koks šiurpus gyvybės ny-kimas, visos žemiškos būties neiš-vingiama dalis! Į tą parodos drąsų naujumą ir jury komisija atkreipė dėmesį, paskirdama Jonui Kupriui pirmąją premiją.

Mūsų fotografų parodos galėtų būti dar aukštesnio lygio, jei foto-

grafuojant būtų iš anksto susi-daromas koks nors temos planas, kokia nors prasminga užmanymo poptekstė, ar nuotraukų grupės struktūrinio bei spalvinio uždavi-nio bendrasis sprendimas. Ne-mažai mūsų parodų nuotraukų yra padarytos be jokių pla-navimų ar kurios nors krypties kūrybinių pastangų, o tik šiaip sau atsitiktinai, bet kur ir bet kada pakėlus rankoj turimą apa-

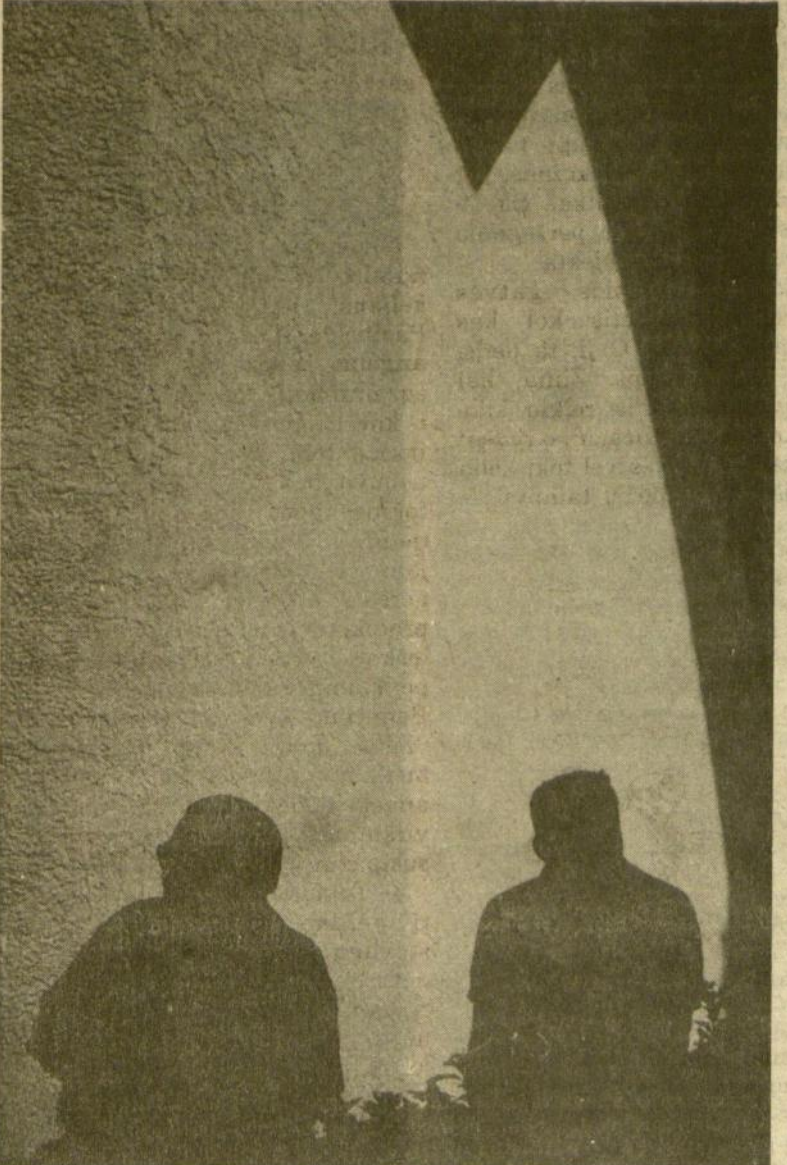
ratą. Tačiau yra ir labai puikių išimčių. Štai šį kartą Algimanto Kezio nuotraukos, parsivežtos šią vasarą iš ok. Lietuvos: koks tikras senosios etnikos ir gyvo, dar neiš-pudruoto žmogaus sąskambis. Gėriesi visu ciklu, ir dvasioje kaž-kas palengvėja: dar ne visa Lietuva iškombinuota ir stepiš-ka, kad dar nenumelhorizuota! Arba vėl: iš laiptų, mūro ir lango detalių sukuriamas monu-mentalus spalvinis ir architektū-rinis, visą nuotraukų ciklą apjun-giantis, įspūdis premijuotuose Romo Bartuškos darbuose. Neat-sitiktinai mygtuko paspaudimą jaučiame ir kitų darbuose. Jie šią parodą ir išgelbsti. Sakysim, Sta-sio Žilevičiaus šiaip gana įprasti platių Amerikos horizontų ir kalnų vaizdai, kai neišskirta iš pasirinktos temos ir spalvinio niu-anso, tampa kone simboliu mūsų mėlno žemės globuso sino-nimu.

Kur dar linkėtume mūsų foto-grafams pasitūmėti? Manytume, kad gerokai yra apleistas portre-tas. Žmogaus veidas visuose me-nuose buvo neišsemiamas kūry-bos šaltinis, kaip tikrasis žmogaus dvasios veidrodis. Jeigu žmogaus veidas parodoje ir ran-dama, tai jie daugiau čia funkcio-nuoja kaip ir kiti daiktai, be gilu-minio portreto uždavinio. Tėbūna čia tiesiog prašymas mūsų foto-grafams pastudijuoti žmogaus veidą.

Linkėtume taipgi neužmiršti lietuviškosios etnikos, kuri mūsų laikraščiuose pabrėžiama be jokių meninių poreikių, vien tik kaip iliustracinė korespondencija. Kūrybingai suvokta ir užfiksuota būdingoji čionykštė mūsų pačių kasdienybė gali būti itin prasminga, labai įdomi tema. Ir ne vien koks nors trafaretinis vėliavų pakėlimas, bet ir pen-sininkų kortavimas kur nors Mar-quette Parko medžių pavėsyje, čia prisimenant ir Cézanne'o gar-siuosius „Kortininkus“.

Tad po dvyliktosios mūsų foto-grafams toliau linkėtume ne vien gražių, bet ir gerų, net ir „baisių“ nuotraukų, kūrybinio impulso ir studijinės ištvermės, dėmesio portretui ir savajai etnikai.

b hrd

Romas Bartuška Nr. 3 iš Lietuvių Foto Archyvo metinės fotografijų parodos, įvykusios 1983 m. spalio mėn. 21-30 dienomis Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.